

ИКОНОМИЧЕСКИ УНИВЕРСИТЕТ - ВАРНА
ФАКУЛТЕТ „УПРАВЛЕНИЕ“
КАТЕДРА „ОБЩА ИКОНОМИЧЕСКА ТЕОРИЯ“

Приета от ФС (протокол №/ дата):

Приета от КС (протокол №/ дата):

УТВЪРЖДАВАМ:

Декан:

(проф. д-р Стоян Маринов)

У Ч Е Б Н А П Р О Г Р А М А

ПО ДИСЦИПЛИНАТА: „ПУБЛИЧЕН И ЧАСТЕН ИЗБОР“;

ЗА СПЕЦ: „Публична администрация“; ОКС „бакалавър“

КУРС НА ОБУЧЕНИЕ: 4; СЕМЕСТЪР: 7;

ОБЩА СТУДЕНТСКА ЗАЕТОСТ: 240 ч.; в т.ч. аудиторна 60 ч.

КРЕДИТИ: 8

РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА СТУДЕНТСКАТА ЗАЕТОСТ СЪГЛАСНО УЧЕБНИЯ ПЛАН

<i>ВИД УЧЕБНИ ЗАНЯТИЯ</i>	<i>ОБЩО(часове)</i>	<i>СЕДМИЧНА НАТОВАРЕНОСТ (часове)</i>
АУДИТОРНА ЗАЕТОСТ:		
т. ч.		
• ЛЕКЦИИ	30	2
• УПРАЖНЕНИЯ (семинарни занятия/ лабораторни упражнения)	30	2
ИЗВЪНАУДИТОРНА ЗАЕТОСТ	180	-

Изготвили програмата:

1. ....
(доц. д-р Калоян Колев)

2. ....
(гл. ас. д-р Вениамин Тодоров)

Ръководител катедра: .....
„Обща икономическа теория“ (доц. д-р Христо Мавров)

I. АНОТАЦИЯ

Дисциплината „Публичен и частен избор“ има за цел да запознае студентите с конфликта между индивидуалната рационалност и обществената ефективност, и методите за вземане и реализиране на оптимални обществени (колективни) решения. Използваното в курса систематично комбиниране на основни концепции и модели от неокласическата микроикономика, поведенческия икономикс и теорията на обществения избор дава възможност на студентите да разширят своите знания по отношение на функционирането на съвременното демократично общество и публичния мениджмънт, чрез задълбочен анализ на индивидуалните предпочитания, трудностите пред колективното действие, парадоксите на сътрудничество/конкуренцията, механизмите за вземане на обществени решения и възможностите за въздействие върху тях, ролята на институциите и др.

В съдържателно отношение курсът обхваща няколко основни теми от неокласическата микроикономика и особено актуалната в последните няколко десетилетия теория на обществения избор, а именно: принципите на рационалния индивидуален избор и неговата съвременна критика; теорията на игрите; основните принципи и подходи в теорията на обществения избор; икономическия анализ на политическите институции и политическия процес, възможностите за неговото манипулиране; механизмите за постигане и реализиране на оптимални обществени решения.

Курсът има за цел и формирането на нови практико-приложни умения у студентите, между които възможността да правят самостоятелно социално-икономически анализи и идентифицират проблеми в сферата на публичните дейности; да познават и прилагат модерни методи и аналитични инструменти за оценка, анализ и оптимизиране на решенията в областта на публичния мениджмънт.

След приключване на обучението по тази дисциплина студентите трябва да могат:

- да разбират и анализират основните модели на публичния избор и тяхното прилагане към политическите институции и процесите
- да притежават функционално познание за общественото избирателно право - неговите предположения, "инструменти" и ограничения;
- да могат да прилага тези принципи за нови политически ситуации, институции и сложни политически процеси в либералните демокрации;
- демонстрират как по същество едни и същи процеси могат да работят в напълно различни институционални условия;
- да са в състояние да моделират оптимизационното поведение на основните икономически субекти, като изхождат от тяхната целева ориентация;
- демонстрират как моделът на рационалния актьор може да се приложи към всяка ситуация, включваща човешко действие
- обяснява функцията на основните институции в съвременните либерални демокрации
- да са в състояние да илюстрират с примери от практиката всички теоретични зависимости, които изучават.

II. ТЕМАТИЧНО СЪДЪРЖАНИЕ

No. по ред	НАИМЕНОВАНИЕ НА ТЕМИТЕ И ПОДТЕМИТЕ	БРОЙ ЧАСОВЕ		
		Л	СЗ	ЛУ
ТЕМА 1. ИНДИВИДУАЛНА РАЦИОНАЛНОСТ.		2	2	
1.1.	Неокласическа теория на рационалния избор.			

1.2.	Анализ на индивидуалните предпочитания. Условие за максимизиране на очакваната полезност.			
ТЕМА 2. ИНДИВИДУАЛНИЯТ ИЗБОР В УСЛОВИЯТА НА СТРАТЕГИЧЕСКИ ВЗАИМОДЕЙСТВИЯ.		4	4	
2.1.	Теорията на игрите: същност и развитие.			
2.2.	Основи понятия в теорията на игрите. Видовете игри.			
2.3.	Стратегическо поведение и равновесие с теорията на игрите.			
2.4.	Приложение на теорията на игрите в индивидуалния и публичния избор.			
ТЕМА 3. ПОВЕДЕНЧЕСКА ТЕОРИЯ НА ИНДИВИДУАЛНИЯ ИЗБОР.		4	4	
3.1.	Критика към неокласическия подход за вземане на индивидуални решения (иррационално поведение и ограничена рационалност.)			
3.2.	Вземане на решения в условията на риск и неопределеност (евристика и избягване на загубите)			
3.3.	Времето като фактор на индивидуалните решения.			
3.4.	Фрейминг и ментално счетоводство.			
3.5.	Социални предпочитания и социални взаимодействия.			
ТЕМА 4. ОБЩЕСТВЕН ИЗБОР.		2	2	
4.1.	Същност и необходимост от обществен избор - феноменът „рационален човек – ирационално общество”.			
4.2.	Основни системи и механизми за вземане на публични решения.			
4.3.	Възникване и развитие на теорията на обществения избор.			
4.4.	Методологически основи на теорията на обществения избор.			
ТЕМА 5. „МАТЕМАТИКА НА СЪГЛАСИЕТО“ – СРАВНИТЕЛЕН АНАЛИЗ НА МЕХАНИЗМИТЕ ЗА ВЗЕМАНЕ НА КОЛЕКТИВНИ РЕШЕНИЯ.		4	4	
5.1.	Принцип на единодушието.			
5.2.	Принцип на мнозинството (мажоритарно правило): предимства и ограничения. Парадокси при гласуването.			
5.3.	Други избирателни механизми.			
5.4.	Избор на оптимален метод за вземане на колективно решение (модел за минимизиране разходите по гласуването).			
5.5.	Теорема на Кенет Ероу за невъзможността.			
ТЕМА 6. ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ПРЕДСТАВИТЕЛНАТА ДЕМОКРАЦИЯ (ПОЛИТИЧЕСКИ ПАЗАРИ И ПОЛИТИЧЕСКИТЕ ПОСРЕДНИЦИ).		4	4	
6.1.	Същност, функции и роля на политическите партии.			
6.2.	Политиката като размяна: сравнение между частните и политическите пазари.			
6.3.	Конкуренция между партиите: теорема на медианния избирател, пространствена конкуренция при асиметрични предпочитания.			
6.4.	Партийни коалиции.			

ТЕМА 7. МАНИПУЛИРАНЕ НА ОБЩЕСТВЕНИТЕ РЕШЕНИЯ.		4	4	
7.1.	Манипулирането на обществените решения чрез промени в избирателната система или правилата на гласуване.			
7.2.	„Тирания“ на малцинствата - видове групи по интереси, стратегии и сравнителна ефективност.			
7.3.	Лобизъм и преследване на рентни изгоди.			
7.4.	Взаимни услуги и пазарене с гласове.			
7.5.	Корупция.			
ТЕМА 8. ГЛАСУВАНЕТО КАТО РАЦИОНАЛЕН ИЗБОР (ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА ПОВЕДЕНИЕТО НА ИЗБИРАТЕЛЯ).		2	2	
8.1.	Гласуването като морално задължение в рамките на политическата наука.			
8.2.	Рамка на икономическия анализ на поведението на избирателя.			
8.3.	Рационално „невежество“ и рационално въздържание от гласуване – същност и последици.			
8.4.	Разширяване модела на рационалния избирател.			
ТЕМА. 9 ИКОНОМИЧЕСКИ АНАЛИЗ НА БЮРОКРАЦИЯТА.		4	4	
9.1.	Макс Вебер: източниците на легитимност и власт на бюрокрацията, характеристики и роля на бюрокрацията.			
9.2.	Икономически подход към анализа поведението на бюрокрацията и нейните цели.			
9.3.	Максимизираща бюджета си бюрокрация в модела на Уилям Нисканен.			
9.4.	Модел на Патрик Дънлийви: цели на бюрократа, видове бюра и структура на бюджета им, индивидуални и колективни стратегии, реализирани от бюрократите.			
Общо:		30	30	

III. ФОРМИ НА КОНТРОЛ:

№. по ред	ВИД И ФОРМА НА КОНТРОЛА	Брой	ИАЗ ч.
1.	Семестриален (текущ) контрол		
1.1.	Семестриален контролен тест	1	30
1.2.	Анализ на казуси, провеждане на социални и поведенчески експерименти	5	50
1.3.	Курсова работа по зададена тема (анализ и предложение за намиране на конкретно решение на обществено значим проблем чрез изучаваните в курса методи и подходи)	1	40
Общо за семестриален контрол:		7	120
2.	Сесиен (краен) контрол		
2.1.	Изпит (тест и отворени въпроси)	1	60
Общо за сесиен контрол:		1	60
Общо за всички форми на контрол:		8	180

IV. ЛИТЕРАТУРА

ЗАДЪЛЖИТЕЛНА (ОСНОВНА) ЛИТЕРАТУРА:

1. Коева, Ст., Икономика на политиката: "Публичният избор" – икономическа теория на демокрацията, Варна, ИК СТЕНО, 2009
2. Димитров, Д., Икономика на обществения избор, С., изд. "Кинг", 2000
3. Манлиев, Г., Публичен избор и държавна регулация, Издателски комплекс – УНСС, 2000
4. Цакова, И., Лобизмът (Цикъл лекции), Издателство "Дамян Яков", София, 2010
5. Атанасов, Атанас, Поведенски икономикс, Издателски комплекс - УНСС, 2013

ПРЕПОРЪЧИТЕЛНА (ДОПЪЛНИТЕЛНА) ЛИТЕРАТУРА:

1. Браун, Джаксън, Икономика на публичния сектор (адаптиран вариант), С., Пъблиш Сай Сет, 1998
2. Статов, С. и кол, Икономика и публичен сектор, С., Университетско издателство "Стопанство", УНСС, 2007
3. Mueller, D., Public Choice III, Cambridge University Press, New York, 2003
4. Gordon Tullock, G., Seldon, A., and Brady, G., Government failure: a primer in public choice, Cato Institute, Washington, D.C., 2002
5. Канев, Димитър, Терзиев, Венелин, „Поведенческата икономика: развитие, състояние и перспективи“, Годишник на СА Д. А. Ценов, 1/2017, с. 7-32
6. Егберт, Х., Седларски, Т., „Основи на съвременната икономика: Джеймс Бюкяньн и конституционната икономика“, в сп. *Икономически мисъл*, БАН, 1/2018, с.2-10
7. Димитров, Д., „Обществен избор и корупция“, сп. *Икономическа мисъл*, 3/1999, с. 52-65.
8. Buchanan, J., Gordon Tullock, G., The Calculus of Consent: Logical Foundations of Constitutional Democracy, Liberty Fund, Inc., 2010
9. Dunleavy, P., Bureaucrats, Budgets and the Growth of the State: Reconstructing an Instrumental Model, British Journal of Political Science, Volume 15, Issue 03, July 1985, pp 299 – 328.